

Povijesni prilozi, god. 23. Zagreb, 2004., br. 27, 234 str.

Dvadeset i sedmi broj časopisa *Povijesni prilozi*, koji izlazi u izdanju Hrvatskog instituta za povijest, podijeljen je u četiri dijela. Prvi dio *Članci* sadrži dva pregledna i pet izvornih znanstvenih radova.

Prvi od njih je pregledni rad Sonje Home *Kultura svakodnevice u srednjovjekovnom Zadru* (7.-34.). Autorica na temelju objavljene izvorne građe, pet svezaka Spisa zadarskih bilježnika, zbirke *Miscellanea*, te nekoliko inventara nastalih između druge polovine 13. i početka 14. stoljeća, analizira pokretnu i nepokretnu imovinu stanovnika grada Zadra i njegova distrikta (odjevne predmete, pokućstvo, posuđe, nakit, novac, kućne potrepštine, zemljišta, kuće te oružje i ratnu opremu). Izvan kategorija pokretnih i nepokretnih dobara autorica svrstava djela milosrđa, pogrebne običaje i prehrambene proizvode.

Slijedi rad Lovorke Čoralić *Iz prošlosti istočnoga Jadrana – tragom iseljenika iz grada Ulcinja u Mlecima* (37.-56.). Prati se iseljavanje, nazočnost i djelovanje iseljenika iz grada Ulcinja u Mletcima u kasnomu srednjem i ranomu novom vijeku. Tragom postojeće literature i izvornih arhivskih vrela, sakupljenih u mletačkom Državnom arhivu, Arhivu bratovštine sv. Jurja i Tripuna i usporedne građe iz Državnog arhiva u Zadru, autorica prikazuje temeljne odrednice koje se odnose na tijek ulcinjskih iseljavanja, na život iseljenika, prilagodbu i djelovanje u novoj sredini, na mjesta njihova stanovanja i zanimanja, standard i gospodarske mogućnosti, na njihovo svakodnevlje u krugu obitelji i prijatelja, kao i na njihove veze s mletačkim crkvenim ustanovama i duhovnim osobama. Na taj način pokušava naznačiti uklopljenost ulcinjske iseljeničke skupine u Mlecima u opći tijek hrvatskih prekojadranskih migracija.

U radu *Prilog poznavanju vjerske povijesti karaševskih Hrvata u ranom novom vijeku* (57.-70.) autorica Castilia Manea-Grgin iznosi temeljne podatke o karaševskim Hrvatima – najbrojnijoj od triju skupina rumunjskih Hrvata koji su u prošlosti živjeli u široj okolici Temišvara. Težište istraživačkog zanimanja autorice je vjerska aktivnost na karaševskom području od početka 16. stoljeća, otkad postoje prvi pouzdani spomeni vjerskih ustanova, do kraja 18. stoljeća kad su župu u Karaševu od misionara preuzeli svjetovni svećenici, a osnivanjem župa u drugim mjestima karaševska župa postupno gubi važnost. Autorica prati misionarski rad ponajprije bosanskih franjevaca (1626.-1631. i 1641.-1653.), zatim utemeljenje i djelovanje isusovačke misionarske ispostave (1721.-1739.), te naposljetku dolazak franjevaca bugarsko-vlaške provincije (1740.-1785.). Kao najbogatiji izvor za vjersku povijest karaševskog područja autorica navodi razna izvješća i zapise misionara te matične knjige krštenja.

Kao što i sam naslov kaže u preglednom radu Ivane Andrić *Položaj Pečke patrijaršije u Osmanskom Carstvu od 1557. do 1690. godine* (71.-90.) prikazan je položaj Pečke patrijaršije od njezine obnove 1557. do Velike seobe Srba za patrijarha Arsenija III. Crnojevića 1690. U uvodnom dijelu dan je kratak pregled povijesti Srpske crkve do pada Despotovine 1459. godine. Središnji i najveći dio rada posvećen je obnavljanju Pečke patrijaršije 1557., budući da je tim događajem "izvedeno i vjersko i narodno okupljanje srpskog naroda, što je bilo presudno u pokretanju borbe za oslobođenje od osmanske vlasti" (75.). Pritom je naglasak na ulozi pečkih patrijarha toga doba, te na njihovu odnos s Osmanlijama. U završnom dijelu autorica analizira financijsko-pravni položaj Srpske pravoslavne crkve u Osmanskom Carstvu, te nadležnosti patrijarha kao poglavara Pravoslavne crkve.

Darko Vitek u radu *Prilog poznavanju demografske slike osječkog Gornjeg grada u XVIII. stoljeću* (91.-99.) na temelju interpretacije i komparacije komorskih popisa učinjenih tijekom 18. stoljeća (1698., 1702., 1722., 1736., 1746., 1753., 1762. godine), kanonskih vizitacija (1732. i 1754.) te župnog popisa iz 1761., pokušava odrediti broj stanovnika osječkoga Gornjega grada u 18. stoljeću. Uz to, kretanje broja stanovništva prati pregledom matičnih knjiga krštenih i umrlih.

Sljedeći je rad Zlatka Kudelića *Katoličko-pravoslavni prijepori o crkvenoj uniji i grkokatoličkoj Marčanskoj biskupiji tijekom 1737. i 1738. godine* (101.-132.). Autor prikazuje pitanje pripadnosti samostana svetog Mihaela Arkandela u Marči i Marčanske biskupije Katoličkoj odnosno Pravoslavnoj crkvi. To se pitanje intenziviralo tijekom 1735. kad su pravoslavni krajišnici zauzeli marčanski samostan i crkvu, te istjerali grkokatoličkog biskupa. U središnjem dijelu rada autor iznosi i povijest Marčanske biskupije od 1690. do 1735. kojom se ilustrira i crkvena i vjerska politika habsburških vladara u Vojnoj krajini. Rezultat "burnih" događaja 1737. i 1738. godine je stvaranje novog sjedišta grkokatoličkih marčanskih biskupa u Pribiću. Različite interpretacije povijesti Marčanske biskupije, njezinu postanku, djelovanju njezinih biskupa i razlozima njezina gašenja aktualne su i među današnjim povjesničarima i teolozima.

Posljednji je rad Ivana Mirnika *Die Familien von Borota aus der Kroatisch-slavonischen Militärgrenze* (133.-163.). Autor iznosi biografske podatke o tri grane plemićke obitelji Borota: Borota od Budabrana, Borotha i Borotha od Trstenice. Središnji i najveći dio rada posvećen je majoru Simonu Boroti i njegovoj užoj obitelji, ženi Katarini, sinovima, bratu Jurju i bratiću Andriji koji su obnašali istaknute dužnosti u Vojnoj krajini i istaknuli se u brojnim ratovima. Završni dio rada posvećen je Simeonu Borothi od Trstenice i njegovim potomcima Liviju i Vladimiru. U prilogu radu su prijepis triju dokumenata vezanih za Simona Borotu, rodoslovno stablo te nekoliko portreta članova i grbova obitelji.

Drugi dio dvadeset sedmog broja Povijesnih priloga jesu *Reagiranja* (167.-182.). U njima Ivan Mirnik iznosi kritiku djela Luca Oreškovića *Les Frangipani. Un exemple de la réputation des lignages au XVIIe siècle en Europe* izdanog u Parizu 2003. godine. U navedenoj knjizi autor pokušava dokazati da uz obitelj Frangipane koja je postojala u Rimu, Laciju i Napuljskom Kraljevstvu, uz Krčke knezove koji su se od 1422. počeli nazivati Frankopanima, i obitelji Frangipane iz Furlanije, gospodara Castella i Tarcenta, postoji i četvrta frankopanska obitelj, ona dalmatinska, čiji članovi sada žive u Londonu, a nazivaju se "Prinčevi Doimi de Frankopan Šubić Zrinski".

U *Izvješćima*, trećem dijelu Priloga, Ivana Horbec izvješćuje o izložbi *Povijesne granice Hrvatskog Kraljevstva u međunarodnim državnim ugovorima 1606.-1791.* (185.-186.), koja se od 23. rujna do 21. studenog 2004. održavala u Austrijskom državnom arhivu. Organizatori izložbe bili su Hrvatski institut za povijest u Zagrebu, Hrvatski državni arhiv u Zagreb, Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Beču, Austrijski državni arhiv i Hrvatski znanstveni institut u Beču. Izložbu je popratio i dvojezični hrvatsko-njemački katalog.

U posljednjem dijelu Povijesnih priloga, *Ocjene i prikazi* (189.-223.), nalazi se 15 prikaza novih knjiga, zbornika i časopisa hrvatske i strane historiografije.

Maja Katušić